

ENFRONTAMENT POLÍTIC I REVOLUCIONARI A CALDES D'ESTRAC (1934-1936)

CALDES D'ESTRAC

Aquest municipi va tenir una evolució poblacional on s'aprecià un lent però sostingut creixement; passà de set-cents trenta-cinc habitants el 1887 a nou-cents trenta-sis el 1936, la qual cosa donà un augment net de dos-cents habitants en cinquanta anys (1887-1936).

La població disposava d'una situació privilegiada i era un lloc adient per a l'estiueig, n'havien fet un autèntic centre de vacances, com ho testimonien les, encara nombroses, torres d'època i el fet que la pròpia companyia ferroviària, MZA, posés un tren especial que arribava a mitja tarda, tot fent el servei de Barcelona a Caldes d'Estrac en uns quaranta-cinc minuts:

«En els temps de moneda forta, Caldes d'Estrac ja era una platja de moda. Ja aleshores, els senyorassos acudien a prendre banys d'aigua calenta i d'aigua salada en aquest poble minúscul. Les senyores arrossegaven els seus vestits farbalanats pel passeig dels Anglesos. Caldes d'Estrac era l'estació d'estiu que estava més de moda. Tan de moda que fins –com les Fifís i les Totós, i les Mimís– li donaven un nom particular i diminutiu: Caldetes».¹

A nivell econòmic, hi havia un baix nombre de pagesos, cinquanta-cinc el 1948, que havien creat un sindicat –Sindicat Agrícola de Caldes d'Estrac– l'any 1935. La producció de patates era de les més baixes del Maresme, només 298.000 quilos el 1944, si bé la de verdures era molt més significativa; així, el 1935 es facturaren a l'estació de tren 4.685 quilos de llegums, verdures i fruites, destacant la producció del pèsol.

Durant la República, la població estigué dominada pel conservadorisme, formant, amb Sant Andreu de Llavaneres i Sant Vicenç de Montalt, un triangle dominat per interessos cacics on, curiosa i excepcionalment, el Partido Radical de Lerroux hi tenia una significativa implantació.

Les eleccions municipals de 1934 van ser complicadíssimes a Caldes d'Estrac, amb un seguit d'impugnacions que van arribar al Tribunal Contenciós Administratiu.

Resum dels registres electorals (1931-1936)

Eleccions	Electors	Particip.	ERC	Lliga	Radicals	ACR	BOC	Federals	PPC
Legislatives 28/6/1931	227	194 85,5 %	111 vots 57,2 %	38 vots 19,7 %		18 vots 9,2 %	3 vots 1,6 %	24 vots 12,2 % Extrema Esquerra Federal	
Parlament Catalunya 20/11/1932	227	179 78,9 %	65 vots 36,2 %	42 vots 23,3 %	72 vots 40 %				
Legislatives 19/11/1933	489	425 86,91 %	107 vots 25,18 %	130 vots 30,59 %	179 vots 42,12 %	2 vots 0,47 %	3 vots 0,70 %		4 vots 0,94 %
Municipals 14/1/1934	489	405 82,88 %	188 vots 46,54 % CCR		217 vots 53,46 %				
Legislatives 16/2/1936	590	461 78,1 %	161 vots 35% FEC	300 vots 65% FCO					

Font: MERCÈ VILANOVA, *Atles electoral de Catalunya durant la Segona República* i Arxiu Municipal de Caldes (AMCE)

LLISTA NÚM. 1 Centre Republicà de Caldes d'Estrac (adherit al Partit Radical) Consellers propietaris: 1. Domènec Comas Grau 2. Climent Pigrau Dardaïa 3. Miquel Ribas Solà 4. Jaume Clariana Boada Consellers suplents: Ricard Terradas Alsina Francesc Subirà Clausell	LLISTA NÚM. 2 Coalició Catalana Republicana Consellers propietaris: 1. Joaquim Soler Presas 2. Andreu Torrents Rogent Consellers suplents: Joan Carbó Farreras Lluís Bosch Vidal August M. Argimón Recoder Ferran Umbert Soler
---	---

Font: Documentació electoral, any 1934 (AMCE)

Tenim constància de les denúncies presentades a la Junta municipal del Cens electoral de Caldes d'Estrac, ja que compten a l'acta de la impugnació.²

Joan Carbó Farreras, com a candidat i representant de tots els candidats de la llista núm. 2 de Coalició Catalana Republicana, protestà contra l'elecció de la llista núm. 1 per una compra de vots que era de domini públic, per les coaccions i les amenaces efectuades durant l'elecció, cosa que més tard va voler demostrar.

Seguidament, va fer ús de la paraula Lluís Sisquella Griol, en representació dels candidats inclosos a la llista número 1; digué que s'oposava a la protesta formulada per Carbó per manca de proves i per no ser certes les afirmacions fetes pel representant de la llista número 2. En relació a la compra de vots, havia de formular la més enèrgica protesta, ja que estava fora dels seus sentiments i ideals respectuosos, sempre amb la voluntat del poble. Per altra part, seguí afirmant, «era molt senzill venir allà, com feia Joan Carbó, acusant de compra

de vots», era molt còmoda aquella postura i recordava que, de conformitat amb la llei electoral, només tenia validesa aquella afirmació quan anava acompanyada d'acta notarial. Quant a la protesta formulada per Carbó respecte a coaccions, protestava enèrgicament també per ser falsa i no acceptava res del manifestat pel representant de la llista número 2; feia constar igualment que, essent Caldetes una població reduïda, només amb l'ostentació de força pública que es va fer aquell dia i la vigilància encarregada pels representants de l'autoritat, qualsevol coacció, hauria estat evitada. Les poques coaccions que es feren a Caldetes foren realitzades pels partits i homes representats a la candidatura número 2, com ho prova que, a requeriment del qui parla, la guàrdia civil efectuà la detenció de Josep Salmerón Casado, apoderat de la candidatura número 2, per exercir amenaces i coaccions, a qui li fou confiscada una pistola amb la qual amenaçava diferents electors.³

Havia de fer constar, també, la seva protesta per les coaccions realitzades, d'una manera particularíssima, per l'alcalde de la vila, candidat de la llista número 2, que durant la votació no es mogué dels voltants del col·legi electoral i coaccionà, amb la seva presència i paraules, determinats veïns i electors de Caldetes. Protestava enèrgicament també de les coaccions que, amb la seva presència i visites a domicilis, efectuà el mateix senyor Argimon, que, per coaccionar més encara, exhibia la vara de comandament de la vila, essent acompanyat en aquelles visites per altres regidors. Per tot això, creia i s'acompanyava per les proves de l'acta, ja que cap protesta constava a l'acta d'escrutini, que l'elecció era legal i reflectia el veritable sentir de la població i dels electors de Caldetes. Tot seguit, prengué la paraula el representant i candidat Joan Carbó, que digué que havia de negar rotundament les afirmacions fetes per Lluís Sisquella, apoderat de la candidatura número 1, representant del Partit Radical, en relació a les coaccions fetes per l'apoderat de la candidatura número 2, Josep Salmerón Casado, i també protestà pel que es deia d'August Argimon (alcalde). Es ratificà i mantingué les manifestacions fetes anteriorment. En aquest moment, el representant del Partit Radical, apoderat de la llista número 1, rectificà dient que eren certes totes les seves manifestacions, digué també que cap detenció ni advertiment s'efectuà durant el dia de les votacions, tant per part de les autoritats locals com de les de fora, en cap representant ni correligionari que ajudés la candidatura número 1, i que és molt graciós i edificant que se'ls acusi avui de coaccionar quan, com ja ha dit abans, l'única intervenció de l'autoritat va ser efectuar una detenció precisament d'un apoderat de la llista número 2, el senyor Salmeron, que no era veí d'aquesta població i a qui se li ocupà una arma de foc, entenent, el qui parla, que no és l'eina més adient per dur a sobre quan es tracta, i envà de bona fe, de nomenar o elegir els consellers de la vila.

Joan Carbó Farreras novament impugnà i formulà reclamació i protesta contra el resultat de les eleccions de la candidatura núm. 1 per la compra de vots, amenaces, coaccions, oferta de càrrecs, oferta de concessions administratives, etc. Alguns d'aquests fets vénen consignats a l'acta aixecada el dia de les eleccions pel notari de Mataró senyor López, i altres han estat objecte de denúncies i compareixences davant del jutjat corresponent, per a la seva comprovació i

sanció, demanant que, amb la denúncia d'aquests fets, es donés per interposada la corresponent reclamació; a més, protestà contra l'elecció i conseqüent proclamació dels candidats de la citada candidatura núm. 1, perquè en el seu dia fos declarada la nul·litat de l'elecció d'acord amb el que disposava l'article 48 de la vigent Llei municipal del 14 d'agost de 1933, en concret, el capítol segon, que tractava de reclamacions i protestes, i envià el certificat i testimoni al Tribunal Contenciós Administratiu per a la tramitació i repercussió de la protesta formulada, i acompanya en aquest moment l'acta notarial a què fa referència. A precs del senyor Sisquella, el president acordà que es llegís l'acta; després d'haver-se llegit pel secretari, el senyor Sisquella demanà la paraula i digué:

«Que fa observar que el notari que signa l'acta que s'acaba de llegir, dóna fe d'uniques manifestacions que li han fet, no que ell hagués presenciat els fets que es ressenyen en dita acta; a més, considera una maniobra absurda forjada en foc pels representants de la candidatura número 2, quan a l'acta de votació del Col·legi no es va fer constar cap protesta, ni menys que s'hagués hagut de requerir un notari. A més, aquell dia, a Caldetes prestaven servei de vigilància els mossos d'esquadra, forces de la guàrdia civil suficients per poder procedir contra tota coacció, sobretot, de caràcter tumultuós, com a l'acta de referència es fa constar. Protestà enèrgicament dels procediments emprats pels representants de la candidatura núm. 2, que no es resignaven a acatar la voluntat popular que, quan han vist que els era adversa, havien recorregut a maniobres que repugnaven tota comunitat honrada. Per tot això, creia que podia procedir-se a la proclamació dels consellers electes i quedà amb la consciència ben tranquil·la que el Tribunal Contenciós Administratiu hauria de reconèixer les raons i l'esperit de justícia que guiava els components de la Junta Municipal. Finalment, donant-se per complimentades les disposicions legals vigents, s'acordà que l'acta, amb els documents que constituïen l'expedient, es trametessin a la Junta Municipal del Cens per al seu arxiu, un altre exemplar es trameté immediatament al president de la Junta Provincial, d'acord amb l'article 53 de l'esmentada Llei Electoral i es trametés també, com havia estat sol·licitat pel candidat de la llista número 2, el senyor Joan Carbó Farreras, i com preveia el paràgraf 2n de l'article 48 de la Llei Municipal de Catalunya, còpia certificada de l'acta al Tribunal Contenciós Administratiu de Barcelona i que s'expedissin les certificacions parcials reconegudes a l'article 54 de la referida Llei Electoral. En fe de tot lo qual i en compliment del disposat a l'esmentat article 53 i estendre duplicat d'aquesta acta que signen tots els senyors individus de la Junta que han assistit a l'elecció, candidats i representants. Signa el president i dotze membres».

El mes de març de 1934 es va saber la sentència del Tribunal Contenciós Administratiu en relació al ple electoral, que va ser dictada favorablement a la candidatura del Partit Radical, malgrat la protesta de Coalició Catalana Republicana, que impugnà l'acta per irregularitats comeses. Tot seguit aportó els comentaris d'un setmanari d'Esquerra Republicana:

«La candidatura radical a Caldetes fou presentada per un Centre que, segons certificat del Govern general, no estava legalment constituït. Sembla lògic de creure que pot haver influït en les decisions d'un tribunal constituït durant la Dictadura, el fet d'estar afiliats al referit Centre les més destacades figures de l'ex U.P. a Caldes d'Estrac. Precisament, fou també aquest fet el que motivà la tan discutida i comentada coalició d'Esquerra i Lliga en un sentit estrictament electoral».⁴

Fent-se partícips d'un ambient general enrarit, el 6 de maig de 1934⁵ la població va ser la seu d'un ple comarcal d'Esquerra, amb el lliurament oficial d'un banderí a la Joventut d'Estat Català (JER-EC) i la presència dels consellers de la Generalitat Gassol i Dencàs, i de Badia, comissari de la policia. Aquest fet, pràcticament coincidí en el temps amb la presa de possessió del nou Ajuntament i el lliurament del bastó al primer alcalde republicà radical de la població, amb l'assistència dels ministres del Govern de la República, Rocha i Estadella. I encara, per aquelles dates, s'inaugurava la cooperativa popular de consum Germanor.

Els Fets d'Octubre de 1934⁶

El divendres 5 d'octubre al matí, tot just iniciat l'atur a la capital, un grup armat d'escamots i del sometent s'apoderà de l'Ajuntament. L'alcalde, davant l'exigència que lliurés de poder, s'hi oposà, manifestant no reconèixer altra autoritat superior que la dels poders legalment constituïts, i l'Ajuntament ésser la legal i autèntica representació del poble. Prèvia consulta a la Conselleria de Governació de la Generalitat i després de viva discussió, s'acabà per subscriure una acta que, a petició de l'alcalde Comas, fou registrada en el llibre oficial de l'Ajuntament.

Amos, els elements d'Estat Català, de la població, procediren a organitzar els serveis de vigilància de carreteres, controlant-hi el pas de vehicles i transeünts.

A primeres hores de la matinada del diumenge, es tingué coneixement a Caldetes de la rendició del Govern de la Generalitat, decaïent els ànims dels revoltosos, fins que forces de l'exèrcit de la comandància d'artilleria de Mataró acudiren a l'Ajuntament i destituïren la comissió facciosa que se n'havia apoderat. Ha estat desarmat el sometent, renaixent la confiança en el veïnat i reprenent la població l'aspecte normal.

Període 1935-1936

Aquest període ve marcat pel govern de la Gestora Municipal i pels intents d'alguns dels seus components a desembarcar dins ACR; des de la premsa d'esquerres de la capital, els corresponsals locals llencen diverses campanyes per intentar posar en evidència les actituds i les persones que governaven la localitat.

El mes d'agost de 1935, el quinzenerari socialista *Justícia Social*⁷ denuncià l'empresari Domènec Comas, que també era l'alcalde de Caldes d'Estrac, per no complir les lleis que reconeixien les vacances pagades als treballadors:

«Els obrers de la casa Comas, de l'art de la construcció, és el primer any que les fan (vacances pagades), per cert, ben accidentades; fins enguany no s'han donat compte alguns que eren persones com les altres i que també ells tenien dret a gaudir de les vacances. A aquest fi uns quants, que per consell d'un company de la USC buscaren signatures, que donaren per resultat 15 en pro i 11 que no volgueren firmar, onze pobres d'esperit que demà que el burgès no els necessiti els tirarà al carrer sense contemplacions. Ara bé, arribat el moment que presenten la demanda signada, al burgès, essent majoria els concedeix les vacances, tenint cura, però, el senyor Comas, de guardar-se la llista per a castigar els signants, per llur gosadia. Arribat el dissabte pagà les setmanes anteriors i la de vacances a quatre obrers i a dos que cobraren només la de treball, puix que no feia l'any complet que eren a la casa, i els acomiadà a tots sis pel motiu d'haver-se fet malveure reclamant el que els pertocava. Com que no han fet les vacances tots els treballadors alhora, quan aquesta informació surti a la llum ben segur que seran ja al carrer els nou obrers restants. El senyor Domènec Comas, malgrat ésser la primera autoritat de Caldetes, es veu que no sap la llei o almenys no la vol saber; perquè tothom es faci càrrec de qui pot ésser aquest senyor, direm que pertany al partit radical, és ex-federal d'esquerra, ex-monàrquic, passant pel trago de no ésser admès, ni ell ni el seu partit, malgrat abundants gestions, ni a la Lliga ni a l'Esquerra. Els obrers que signaren són: R. Solà, J. Gibert, F. Alsina, Ll. Baró, A. Esteban, F. Balletriu, J. Rabassall, A. Fontrodona, J. Aussenes, J. Esquerre, J. Catarineu, J. Subirà, J. Esteban, M. Patau i J. Comas. Els que no signaren són: A. Comes, B. Subirà, J. Subirà, B. Vilaplana, F. Boada, S. Horta, J. Mora, Ll. Manau, M. Gil, J. Ribas, Andreu (Sistellé)».

Mesos més tard, el març de 1936,⁸ el mateix quinzeneri socialista intentava demostrar les incoherències de pertinença ideològica dels components de l'equip de govern, segons ells, sempre interessats a formar part del sol que més escalfés:

«Llegírem, fa uns dies a *La Humanitat*, una nota del seu corresponçal en aquesta vila. En ella recollia el rumor que els elements cedistes d'aquí pretenien ingressar, mitjançant les seves males arts, a Acció Catalana. En aquesta nota avisava els amics d'AC, companys del Front d'Esquerres, que estessin a l'aguait amb aquesta tropa. Allò que era un rumor avui quasi és cert, que han tocat ja alguna tecla, segons ha arribat a les nostres oïdes, esperem que els faran la rebuda que es mereixen. Aquests homes són aquells que el 12 d'abril del 31 eren monàrquics dictatorials, pocs dies després republicans federals, més tard, unitaris aspirants, com deia la nota, a l'Esquerra, a la Lliga i USC. I com que la Lliga, que tot ho lliga, no els volgué, compteu què poden ésser! Aleshores es feren radicals, i quan el partit anava per terra, ells es feren cedistes; demà, segons el vent d'on vingui, seran anarquistes, i confessem que ja tenen aquella tàctica d'aquells individus que es diuen anarquistes i no són més que terroristes. Són aquells que quan el primer Honorable President de Catalunya, Francesc Macià, visità aquesta vila, tancaren les portes i marxaren, els que guanyaren eleccions amb pistolers i munts de diners, aquells delators incansables, els que feren agafar l'amic Argimon i volien que l'acompanyessin trenta o quaranta d'altres (ja havien fet una llista,

però el tret els sortí mig per la culata), aquells que llencen al carrer els obrers que reclamen allò que els pertoca, aquells que incendien, amenacen, provoquen arreu, aquells que se'ls féu una inspecció a l'Ajuntament i se'ls trobà irregularitats econòmiques i governatives i, per acabar, no pas per manca d'arguments, aquells que han convertit el seu local en un cabaret; tothom sap les immoralitats que s'hi cometen. Després de tot això, els amics d'AC creiem que no dubtaran pas un moment, i sabran lliurar-se així que truquin a les seves portes, d'aquesta massa infecta i fastigosa com és el partit radical-cedista local».

I, encara, un mes més tard,⁹ el mateix articulista aprofundiria en l'intent dels radicals a ingressar a Acció Catalana en una actitud que, segons ell, era condemnable, però que, segons els seus protagonistes, probablement obeiria a una necessitat de supervivència política, màxima després del triomf del Front d'Esquerres:

«Sabem amb certesa que els radical-socialistes d'aquesta vila fan esforços extralimitats i grandiosos per tal de poder entrar a ACR. Com que la Ceda i tots els partits assimilats ja han passat de moda, com a bons visualistes veuen que avui governen i demà governaran les esquerres, cap a elles fan proa, talment com un vaixell en perill que fa proa cap al port de salvament més proper, forcen la màquina i l'esperit de la tripulació, així mateix com aquest vaixell, tan bon punt calma la tempesta surten de port per a continuar la seva ruta; aquests senyors, en acabar-se la tempesta per les dretes, també sortiran d'allà on volen refugiar-se, continuant la seva ruta vergonyant i poc decorosa, fent vela segons el vent que més bufi. Aquests senyors porten fets treballs per quasi tots els pobles del Maresme, però per tot els coneixen prou, per això, se n'han anat cap al Vallès i, aprofitant la bona fe de l'alcalde de Granollers, home de gran prestigi a ACR, se li han presentat com a republicans catalanistes de tota la vida, i aquest senyor, cregut que ho són, ha fet treballs per tal de poder fer-los entrar allà on desitgen; estem més que segurs que quan el senyor Camilo sàpiga qui són, els aviarà tot seguit. El dia 11 d'aquest mes es personà a Granollers una comissió en la qual figuren homes de segon rengle que fan el que volen els altres, com J. Xampeny, A. Valls, Manau, Pines, J. Carot, amb els quals volen tapar-se els Comes, Ferran, Muntanya, etc. Repetides voltes hem trobat a la premsa qui són aquests senyors, però que tinguin en compte que, a Caldes, ACR no entrarà en el Front d'Esquerres. Aquests són aquells que recolzen la política dels quinze mesos, aquells dels quals ja hem parlat altres vegades i encara per sarcasme ocupen l'Ajuntament, cosa que ens fa creure una vegada més que a Caldes no hi ha arribat la República, malgrat haver-la proclamat nosaltres el 14 d'abril i el 6 d'octubre».

Els comitès

L'Ajuntament de la localitat, format per ACR i ERC, es va fondre en veure's desbordat per la revolució, quedant la població sota el control del comitè.

La premsa de Barcelona¹⁰ informà sobre els primers moments de la revolució a Caldes d'Estrac:

«El dia 18 a la nit, en sentir per ràdio els rumors d'una possible revolta dels militars i feixistes, uns companys del Partit Socialista Unificat de Catalunya, Tomàs Baró i dos més, varen arribar-se fins a la Comarcal de Mataró per posar-se en contacte amb totes les forces obreres de Catalunya. Al mateix temps, el Comitè del Partit va reunir-se en sessió permanent, en la qual es va organitzar la defensa del poble contra possibles atacs feixistes. El dia 19, a primeres hores del matí, arriben els companys que s'havien desplaçat a Mataró per tenir una curta impressió amb el Comitè. Es van cridar les Junes Obreres que existien per tal de formar el Comitè local revolucionari. Aquest Comitè estava integrat per sis companys. Després va fer-se el sots-comitè, en qualitat de quarter general, el qual és integrat pels companys següents: T. Baró i J. Gisbert, pel PSUC; J. Cortadellas i J. Margarit, per ERC; F. Alsina i J. Comas, per la CNT. Immediatament es va començar a contrarestar els criminals propòsits dels feixistes, començant pel desarmament dels facciosos i l'armament general del poble; però no vàrem ésser a temps de detenir els principals caps feixistes, els quals, en adonar-se de l'aspecte que prenia el moviment, van fer-se escàpols amb l'ajut de l'anomenat Centro Republicano adherit a la Ceda».

Pel que sabem, el dimecres 22 de juliol de 1936 es constituí el Comitè de Milícies, integrat per set membres i amb un control total per part de la CNT. A la relació que aporta *Treball* no consta Joan Alsina Pasquet, però crec que, efectivament, també en formava part. És segur que el president del Comitè, Antoni Mora, pertanyia a ERC, però també estava sindicat a la CNT; el cas d'Antoni Miró seria diferent, afiliat a la USC-PSUC, segons *Treball*, també pertanyia a la CNT, entrant, doncs, en contradicció amb la necessària afiliació a la UGT.

1. Antoni Mora Terradas (president), ERC i CNT
2. Antoni Miró Teixidó, CNT i USC-PSUC
3. Vicenç Bachs Estany, CNT
4. Ramon Salvà Castellà, ERC
5. Manuel Ibáñez Ruiz, USC-PSUC
6. Emili Recolons Solà, CNT
7. Joan Alsina Pascuet, CNT

Font: *Causa General* de Caldes d'Estrac (AHN-Madrid) i *Treball* 14-VIII-1936 (AHCB)

Aquest comitè es reconstruí el 26 d'agost i quedà format per vuit membres:

1. Antoni Mora Terradas (president) (Sindicat d'Oficis Varis, CNT)
2. Francesc Alsina Pascuet (Sindicat d'Oficis Varis, CNT)
3. Vicenç Bachs Estany (Sindicat d'Oficis Varis, CNT)
4. Antoni Miró Teixidó (Sindicat d'Oficis Varis, CNT)
5. Ramon Salvà Castellà (Centre Català Republicà, ERC-EC)
6. Francesc Vilahú Collell (Centre Català Republicà, ERC)
7. Tomàs Baró García (UGT-PSUC)
8. Juli Gibert Xampeny (UGT-PSUC)

Font: *Causa General* de Caldes d'Estrac (AHN-Madrid)

Trenta-cinc milicians ajudaren el Comitè de Caldes d'Estrac cobrant, cadascun, setanta pessetes setmanals.

Els punts de reunió eren l'Ajuntament i el centre CNT-FAI, ubicat a l'Hotel Colon, que actuà com a punt de detencions.

Si bé es va fer molta propaganda, sabem que el nombre de voluntaris al front va ser molt reduït.

Aspectes repressius de la Revolució (1936)

La caixa 1595, expedient 10, de la *Causa General*, ens parla de la repressió a la població de Caldes d'Estrac (Caldetes). El llistat de l'*estado* núm. 2 indica l'assassinat de cinc persones:

1. **Josep M. Roca Codina**, metge de 30 anys, natural de Canet de Mar, solter. Catalanista i de la FJC (Federació de Joves Cristians de Catalunya). Detingut el 19 d'agost de 1936, va ser assassinat durant la nit a Collsacreu, terme de Vallgorguina, i hi prengueren part quatre milicians. Els autors del crim van ser membres del Comitè de Milícies d'Arenys de Mar.
2. **Francesc X. Borrell Macià**, farmacèutic de 32 anys, solter. Catalanista i de la FJC. Immolat en la mateixa data, al lloc anomenat Collsacreu de Vallgorguina concorrent les mateixes circumstàncies i autoria que al cas anterior.
3. **Josep Montpió Riera**, sacerdot de 40 anys. En esclatar el moviment marxà de la població a les muntanyes de Montagut, on va romandre amagat en una casa de camp, d'allà marxà a Figueres i, més tard, a Terrassa, on anaren a buscar-lo components del comitè d'Arenys de Mar i un de Caldes d'Estrac. El 21 d'agost de 1936 l'assassinaren durant el seu trasllat a la carretera de Granollers a Mataró, el van fer seure a la barana d'un pont de l'esmentada carretera, el picaren amb un cop de culata de pistola i li van disparar una descàrrega des de l'altre cantó del pont, el cadàver va caure a la riera, després l'arrossegaren un quilòmetre lligat al cotxe, deixant-lo abandonat a la carretera dels afores de la vila de Llinars del Vallès.
4. **Narcís Passols Rossell**, sacerdot de 63 anys, beneficiari de la parròquia de Calella. El seu cadàver va ser trobat el 30 d'agost de 1936 a la carretera de Caldes d'Estrac, anomenada de F. Va morir a conseqüència d'una hemorràgia cerebral interna, se li practicà l'autòpsia.
5. **Fernando Villavecchia Dahlander**, enginyer de 50 anys, resident a Barcelona. Detingut per patrulles de control de Barcelona a la població de Caldes d'Estrac el 17 de desembre de 1936, i conduït a la txeca de Sant Elies, el seu cadàver no va ser trobat. Les sospites van recaure en les JJLL de Transports Marítims i en dos membres del Comitè de Caldes d'Estrac.

Font: *Causa General* de Caldes d'Estrac (AHN-Madrid)

L'*estado* núm. 3 ens informa de la destrucció de béns religiosos. A últims del mes de juliol es destruïren els objectes de culte, cremant-los en un punt separat de la parròquia de la Mare de Déu del Remei, que també va ser incendiada. Al mateix temps, la capella del Carme també sofrí un incendi i tot l'interior quedà destruït. Es coneix l'existència d'alguns saqueigs, sense poder-ne precisar ni les dates ni els autors.

El peritatge del valor dels danys ocasionats va pujar 160.000 pessetes:

Església del Carme	90.000 pessetes
Església parroquial del Remei .	70.000 pessetes

Font: *Causa General* de Caldes d'Estrac (AHN-Madrid)

Col·lectivititzacions i confiscacions

Es van regirar algunes torres particulars, es confiscaren diversos aparells de ràdio i màquines d'escriure de la fusteria de Josep Vives Bas i van demanar grans quantitats de diners d'un sol cop o aportacions econòmiques setmanals. Al mateix temps, es confiscà el material i les eines del contractista d'obres Domènec Comas Grau. La majoria de les torres d'estiueig estaven moblades i van ser ocupades per dirigents revolucionaris i les seves famílies. Entre les hortes col·lectivitzades, destaca la de Milans del Bosch.

És substanciosa la declaració de Joaquim M. Nadal, de 38 anys, advocat, polític de Lliga Catalana i secretari de Francesc Cambó,¹¹ on indica que el 19 de juliol de 1936 estava estiuejant a Caldes d'Estrac. El 29 d'aquell mes era detingut en aquesta població per elements procedents de Mataró: «Al vespre, vaig rebre una visita de quatre a cinc patibularis armats fins a les dents, que em requeriren perquè els acompanyés... Vaig ser conduït a la presó de Mataró, on vaig passar una nit en companyia de vells amics i coneguts, que també havien estat detinguts».¹² La seva casa va ser ocupada per l'Ajuntament; resultaren molt danyats i es trobaren a faltar mobles, vaixelles i làmpades, els arbres del jardí van ser talats i també es trobaren a faltar diversos objectes de valor. Va poder recuperar alguns mobles que es trobaven en un dipòsit creat per l'ajuntament franquista, altres van ser recuperats a la casa del marquès de Comillas, convertida, durant la guerra, en sanatori per tractar nens afectats de malalties de la pell; finalment, una certa quantitat d'ells es donaren per perduts, ja que durant la guerra, a l'Hotel Colon, hi hagué subhasta i venda de mobles procedents de saqueigs de cases.

L'ambient polític i sindical

He cregut interessant incloure dos articles del diari *Treball* per copsar l'ambient polític i sindical de la població durant els primers mesos de la revolució. A destacar l'efervescència del moment, els discursos brandats, la participació de la dona i dels infants en el nou escenari politicosocial i les crides a la unitat a la rereguarda. Veurem com són una autèntica escola ideològica i com, netament,

s'introdueixen referències a Lenin i a la URSS, procurant projectar el comunisme com a finalitat lògica, tot dirigint les mentalitats dels treballadors de Caldetes, que en tot cas podrien ser socialistes i d'esquerres, cap al comunisme, i partint de l'admiració i del paper de la Unió Soviètica per fer guanyar la guerra a la República. Potser sobti l'apel·lació a la maternitat per part d'una dirigent del PSUC, en tot cas, el nou paper de la dona, segons els comunistes, no seria un alliberament del seu cos, sinó, més aviat, un paper d'aliada a la gran massa de treballadors i una necessària contribuïdora a fer-la créixer i adoctrinar els seus fills des de ben petits. Tant el PSUC com el seu sindicat, la UGT, no se n'estan de criticar veladament la pretensió de domini monopolístic de la CNT. Ja sabem que a moltes poblacions del Maresme, els socialistes ho van passar força malament durant els primers mesos de la revolució i van patir, sovint, les provocacions dels anarquistes:

«Les dones socialistes de Mataró van organitzar un míting el divendres 25 de setembre. Presidí la companya de Caldetes, Conxa Mora, secretària d'organització femenina del PSUC de Caldetes. Donà tot seguit la paraula a Magdalena Torras, del PSUC de Mataró. Parlà després la companya Margarida Abril, secretària d'organització femenina del PSUC. El seu parlament és contundent, sobretot, quan parla d'organitzar les dones, posant de relleu el perill de la indisciplina i de les masses no organitzades. Parlà Dolors Cañameres, del POUM. Féu explicació de l'ajut de la dona militar al front i de l'eficàcia de ser optimistes i valeroses. Amèlia Junoy, del PSUC de Mataró, parlà de com era la dona en èpoques enrere. La companya Consol Nogués, d'ERC Mataró i regidora del municipi mataroní, explicà perquè es guanyà el 16 de febrer, i féu ressaltar la necessitat d'unir-se tot el poble. Explicà què vol dir revolució i convidà les dones a la maternitat. En aixecar-se a parlar el pioner socialista Estor, esclatà una ovació formidable, les seves infantils paraules feien saltar llàgrimes als ulls de les companyes per l'emoció amb què parlava. Carme Julià, secretària d'organització femenina del PSUC i membre del Comitè Central, féu ofrena dels aplaudiments a la companya Lina Ódena, que ha mort al front de batalla. Explica què és el feixisme detingudament. La nostra revolució ha d'ésser constructiva i sempre continuativa. Cità frases de Lenin per reforçar les seves afirmacions. L'escola, ànima del poble, serà unificada perquè cal polir aquesta ànima i, sobretot, fer una ànima del poble. Acabà el seu discurs fent elogi del poble de Caldetes i, d'una manera especial, de les dones, i les convida a continuar organitzant-se».¹³

D'entrada, sobta la presència i la participació d'una dona del POUM dins un acte del PSUC, convé recordar un cert inicial esperit d'unitat antifeixista. Mesos més tard, aquesta situació semblaria surrealista. Però el mes de setembre encara es respirava un esperit d'harmonia antifeixista, el PSUC no tenia o disposava de prou força per imposar i, des de la III Internacional, encara no s'havia anatematitzat el POUM.

El dia 15 d'octubre de 1936 tocà el torn d'organitzar un míting a la UGT local, ja veurem com no se n'estan de denunciar que havien patit tota mena de coaccions per part «dels altres», el dit assenyalava clarament a la CNT:

«Dijous passat tingué lloc en aquesta localitat un acte de propaganda de la UGT, organitzat per la secció local. A l'acte parlaren la companya Margarida Abril i els companys Ricard Selva, Ramon Palazon, Joan Labró i Pere Ranperes. Tots ells estigueren molt encertats en les seves dissertacions i aplaudits pel públic entusiasmat que els escoltava; glossaren, entre altres coses, la tàctica sindical i política de la UGT i la CNT i llur actuació en la lluita contra el feixisme en armes, i l'ajut que de les potències estrangeres feixistes reben, comparant-lo amb l'ajut que els obrers de la gran pàtria del proletariat estan disposats a donar-nos. L'acte acabà amb un visca uníson a la UGT i a la unitat del proletariat. A poc a poc la UGT, igual com arreu de Catalunya i d'Ibèria va creixent, malgrat el poc temps de la seva fundació i totes les coaccions que han emprat els altres. Avui compta amb un nombre molt respectable d'afiliats, amb mires a un esdevenidor gran, així que la massa treballadora es desperti del somni en què viu».¹⁴

El final de la guerra

Les tropes republicanes anaven en desbandada des del 26 i 27 de gener de 1939, i el 28 de gener l'exèrcit franquista ocupava la població. A primeres hores del diumenge 29 de gener, els republicans donaren senyals de presència disparant a intervals, més o menys llargs, una peça d'artilleria lleugera emplaçada entre Arenys de Mar i Canet, establint-se la línia de front per Caldes d'Estrac i Sant Vicenç de Montalt.

La repressió franquista

1. Antoni Mora Terradas (refugiat a França)
2. Vicenç Bachs Solà (refugiat a França)
3. Antoni Miró Teixidó (refugiat a França)
4. Francesc Alsina Pascuet (refugiat a França)
5. Emili Recolons Solà (batalló de treballadors)
6. Ramon Salvà Castellà (presó Model de Barcelona)
7. Joan Salvà Castellà (presó Model)
8. Manuel Ibáñez Ruiz (presó de Mataró)
9. Joan Alsina Pascuet (presó de Mataró)
10. Joaquim Boatell Illa (presó de Mataró)
11. Francesc Vilahú Collell (presó de Mataró)

Font: *Causa General* de Caldes d'Estrac (AHN-Madrid)

Jordi Amat i Teixidó
Doctor en història contemporània

NOTES

- 1.- JOAQUIM CASAS, *El Maresme*, 188-189.
- 2.- Actes de les eleccions del 14 de gener de 1934 (AMCE).
- 3.- Segons el *Diari de Mataró*, núm. 3137, dilluns 15 de gener de 1934 (ACM), el detingut era veí de Barcelona i aspirant al cos de policia de la Generalitat; en el moment de la seva detenció, li va ser intervinguda una pistola carregada i no duia cap document que l'autoritzés a portar arma, i va ser posat a disposició del jutjat d'instrucció de Mataró.
- 4.- *Llibertat*, núm. 35, dissabte 10 de març de 1934 (ACM).
- 5.- *Llibertat*, núm. 43, dissabte 5 de maig de 1934 (ACM).
- 6.- *Diari de Mataró*, núm. 3348, divendres 12 d'octubre de 1934 (ACM).
- 7.- *Justícia Social*, núm. 21, 24-8-1935. Article signat el 14-VIII-1935 per Juli d'Estrac (AHCB).
- 8.- *Justícia Social*, núm. 50, 14-3-1936. Article signat per Juli d'Estrac (AHCB).
- 9.- *Justícia Social*, núm. 56, 25-4-1936. Article signat per Juli d'Estrac (AHCB).
- 10.- *Treball*, núm. 21, divendres 14-8-1936 (AHCB).
- 11.- *Causa General* de Caldes d'Estrac (AHN-Madrid).
- 12.- JOSEP M. SOLÉ SABATÉ i JOAN VILLARROYA, *La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme (1936-1945)*, 77.
- 13.- *Treball*, núm. 62, 1-10-1936 (AHCB).
- 14.- *Treball*, núm. 77, 18-10-1936 (AHCB).

ARXIVS

Archivo Histórico Nacional (Madrid) (AHN-M)

- *Causa General* de Caldes d'Estrac

Arxiu Comarcal de Mataró (ACM)

- *Diari de Mataró*
- *Llibertat*

Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB)

- *Justícia Social* (1935-1936)
- *Treball* (1936)

Arxiu Municipal de Caldes d'Estrac (AMCE)

- Expedient eleccions municipals 1934

BIBLIOGRAFIA

SOLÉ SABATÉ, JM., VILLARROYA, Joan. *La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme (1936-1945)*.

VILANOVA, Mercè. *Atles electoral de Catalunya durant la Segona República*.